

Hint Felsefesi (2)

Çalışmamız boyunca Hint filozoflarının Yunan filozoflarından önce yaşamış olduklarını gördük. Örneğin Rigveda X, 129'un ermişi, filozof Parameshthin Thales'den önce başlangıçtaki ilke nedenin "su" olabileceğini belirtmiştir. Zıtlıklardan (dvandva) söz etmiştir ve bu konuda önceliği Anaksimandros'dan almaktadır. X, 72'nin ermişi filozof Brihaspati, ilk neden olarak saydığı sonsuzluk kavramı Aditi ile Anaksimandros'un Apeiron (sonsuzluk) kavramının önüne geçer. Zaten Aditi de Diti ile bir zıtlık oluşturmaktadır. Böylece "su" ve "zıtlıklar" ın ilk Hintte var olduğunu anlıyoruz. Aitareya Āranyaka'da düşüncelerini bulduğumuz Mahidāsa, Aristoteles'den çok önce yaşamıştır. Upanishadlar'ın gözde filozofu Uddālaka Āruni, Parmenides'ten öncedir. Kırık bir araba parçasının altında yaşayan "arabalı Raikva" bir tür Diyojen'dir ve ilk nedeni "hava" olarak görür. Upanishadların başka birçok filozofu arasında Satyakāma Cabāla, Caibali, Pratardana, Yacnavalkya gibi sisimler sayılabilir.

Durum böyle iken felsefeciler, akademisyenler felsefeyi hep Batı'dan başlatmayı adet edinmişler, Hint felsefesini görmezden gelmişlerdir. Belki "felsefe" sözcüğünü baz aldıkları akla gelebilir. Yunan dilinde Philia (sevgi) ve sophia (bilgi) sözcüklerinden "bilgi sevgisi" olarak türetilmiş olduğundan söz edebilirler. Ancak

bu birşeyi değiştirmez. Bu sadece bir adlandırmadır. Sanskrit dilinde felsefe için tatvacnānam, tatvavicnānam veya sadece cnānam sözcükleri, ayrıca tatvařāstram, cnānařāstram, politika bilgisi için nīti, nītividya, mantıksal felsefe için tarkavidya, nyāya, doğal felsefe için padārthavicnānam, padārthavidya gibi sözcükler varsa da felsefeyi belirtecek tek bir sözcük yoktur. Fakat bu durum Hintlilerin düşünce konusunda daha samimi olduklarının bir göstergesi olarak da yorumlanabilir.

Araştırmacılar ve bilim insanları Yunan ve Batı söz konusu olduğunda daha hoş görölü ve daha kabullenici, Hint söz konusu olduğunda ise daha dışlayıcı olmuşlardır. Dahası, çoğu Hindin farkında bile olmamıştır. Örneğin Thales'in “başlangıçtaki ilk neden sudur” önergesine öncülüğü, Homeros'un “Okeanosdur (sudur) tanrıların anası ve babası” cümlesinin yaptığını söylerler.¹ Aynı cümleyi bir Hintli söyleseydi, cümlede tanrılar var diye dikkate alınmazdı. Neyse ki Parameshthin Homeros kadar (belki daha da fazla) eskiliğe sahip bir isim de ona bir şey diyemiyorlar. Prof. Dr. Macit Gökberk şöyle söylüyor²: “İonia'da karşılaştığımız bu gelişmeden önce, hiçbir yerde bu çeşit düşünceler, bu çeşit yazılar bulamıyoruz. Hint kültürünün çok derin düşünceleri saklayan ünlü Upanişadları bile sıkı sıkıya dine bağlıdırlar. Bunlarda da doğa üzerine birtakım görüşler var. Ama bunlar, İonia

¹ Hançerlioğlu, Felsefe Ansiklopedisi, Düşünürler Bölümü, Cilt I, s. 246.

² Macit Gökberk, Felsefe Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 13.

düşünürlerinin yazılarında olduğu gibi, doğanın önyargılarından uzak, özgür kalarak bir araştırması olmayıp, din açısına bağlı kalarak yapılmış yorumlardır.”